

3. Жаботинская С. Концептуальный анализ : типы фреймов. *Вісник Черкаського університету. Серія «Філологічні науки»*. 1999. Вип. 11. С. 3–17.
4. Жайворонок В. Знаки української етнокультури : словник-довідник. Київ : Довіра, 2006. 703 с.
5. Кононенко В. Концепти українського дискурсу : монографія. Київ ; Івано-Франківськ : Плай, 2004. 248 с.
6. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. Кубрякова и др. ; под общ. ред. Е. Кубряковой. Москва : МГУ им. М.В. Ломоносова, 1997. 245 с.
7. Лисиченко Л. Лексико-семантичний вимір мовної картини світу. Харків : Вид. група «Основа», 2009. 191 с.
8. Маслова В. Концепты разных типов и пути их реконструкции. *Проблемы концептуализации действительности и моделирования языковой картины мира* : сборник научных трудов / сост., отв. ред. Т. Симашко. Москва ; Архангельск, 2013. Вып. 6. 464 с. С. 160–169.
9. Пачовський В. Зібрані твори : у 2-х т. Філадельфія ; Нью-Йорк ; Торонто : Об'єднання українських письменників «Слово», 1984. Т. 1 : Поезії. 743 с.
10. Пименова М. Душа и дух: особенности концептуализации. Кемер. гос. ун-т, Рос. ассоц. лингвистов-когнитологов, Кемер. отд. Кемерово : Графика, 2004. 386 с.
11. Пименова М. Концептуальные метафоры как зеркало ментальности народа. *Мова і культура*. 2012. Вип. 15. Т. 2. С. 68–75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mik_2012_15_2_15
12. Попова З., Стернин И. Когнитивная лингвистика. Москва : А.С.Т. ; Восток – Запад, 2007. 226 с.
13. Попова З., Стернин И. Семантико-когнитивный анализ языка : монография. Воронеж : Истоки, 2007. 250 с.
14. Розсипані перли: Поети «Молодої Музи» / упор., авт. передм. та прим. М. Ільницького. Київ : Дніпро, 1991. 712 с.
15. Слободян М. Методика концептуального аналізу в сучасній когнітивній лінгвістиці. *Мовознавство*. 2009. Вип. 17. С. 105–115.
16. Словник української мови : в 11-и т. / АН УРСР. Інститут мовознавства ; за ред. І. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Т. 1. URL: http://ukrlit.org/slovnnyk/slovnnyk_ukrainskoi_movy_v_11_tomakh
17. Титова Ю. Структура концепта и методы его описания. *Вестник Ульяновского государственного технического университета*. 2010. № 4. С. 16–21.
18. Фразеологічний словник української мови / АН України, Ін-т укр. мови ; уклад. : В. Білоноженко та ін. Київ : Наук. думка, 1993. Кн. 1. 528 с.

УДК 81'342.4

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.18.11>

ПОЗИЦІЙНЕ ЧЕРГУВАННЯ У/В ЯК СКЛАДНИК МИЛОЗВУЧНОСТІ НАУКОВОГО ТЕКСТУ

POSITIONAL ALTERNATION OF *IN/IN* AS A COMPONENT OF SOFTNESS OF THE SCIENTIFIC TEXT

Наконечна Г.В.,

orcid.org/0000-0002-3658-7523

доцент катедри української мови

Національного університету «Львівська політехніка»

У статті проаналізовано випадки чергування у/в у науковому тексті, виданому за кордоном України у 80-х роках ХХ ст. Визначено ступінь розбіжності з вимогами чинного сьогодні в Україні правопису. Здійснено якісну характеристику фонетичного оточення евфонем, з'ясовано можливі авторські мотивації та загальномовні тенденції вживання прийменника/префікса у/в у випадках, що не відповідають теперішнім нормам. Об'єкт дослідження у статті вибрано працю Олександри Вишневської «Походження тваринного світу» (далі – ПТС), видану 1985 року за межами України – у Мюнхені. Книжка О. Вишневської побачила світ наприкінці ХХ ст., коли українські правописи вже оперували досить чіткими правилами щодо чергування у/в. Однак діаспорні видання цікаві, зокрема, тим, що вони формально не зобов'язані виконувати всі настанови державних українських правописів. Вважатимемо ці вживання авторськими. Предметом аналізу є позиційне чергування прийменників та префіксів у/в у зазначеній роботі. Для опрацювання методом суцільної вибірки із перших 55 сторінок праці взято 637 випадків уживань.

Із 637 випадків уживань у/в 411, тобто майже 65 відсотків, збігаються з нормами П19. Для діаспорного видання, що не обтяжене редакторсько-коректорськими імперативами (принаймні про наявність редактора в книжці не зазначено), такий відсоток збігів є високим. Також такий результат засвідчує органічність понад половини вимог П19 стосовно позиційного чергування у/в. Позиція «після голосного перед приголосним» засвідчує узгодженість із вимогами П19 у 78 відсотках. Також високу збіжність із теперішніми нормами (75 відсотків) демонструє позиція збігу голосних. Найменше збігів (25 відсотків) виявлено щодо позиції «після розділового знака перед приголосним», що свідчить про існування авторського інтонування фрази, яке є ширшим від вузької позиції певного звука. Засвідчено такі компенсаторні можливості української фонетики для досягнення милозвучності: нескладотворчу вимову [в] та часткову редукцію [у]. Зауважено вплив на чергування у/в розташування в близькому оточенні літер у, ю, о, а, що позначають відповідні звуки. Перспективи вивчення такого мовленнєвого явища, як милозвучність, передбачають нагромадження хронологічно й стилістично різноманітного емпіричного матеріалу, що дасть змогу виявити найбільш поширені моделі для його розуміння й доцільності чи недоцільності нормування.

Ключові слова: українська мова, позиційне чергування, милозвучність, вимова голосних і приголосних звуків, редукція голосних.

The article analyzes the cases of alternation of «у/в» in a scientific text published abroad in the 80s of the twentieth century. The degree of discrepancy with the requirements of the current spelling in Ukraine is determined. A qualitative description of the phonetic environment of euphonyms is made, possible authorial motivations and general language tendencies of using the preposition / prefix «у/в» in cases that do not meet the current norms are clarified. The object of research in this article is the work of Alexandra Vyshnevskaya "Origin of the animal world" (hereinafter – TCP), published in 1985 outside of Ukraine – in Munich. O. Vyshnevskaya's book was published at the end of the 20th century, when Ukrainian orthographies already operated with rather clear rules on the alternation of «у/в». However, diaspora publications are interesting primarily because they are not formally obliged to follow all the guidelines of the state Ukrainian Orthography. Therefore, we will consider these uses primarily author's. The subject of analysis is the positional alternation of prepositions and prefixes «у/в» in this work. 637 use cases were taken from the first 55 pages of the paper for processing by the method of continuous sampling.

Of the 637 cases of «у/в» use, 411, is almost 65 percent, coincide with the norms of П19. For a diasporic publication that is not burdened with editorial and proofreading imperatives (at least the presence of an editor is not mentioned in the book), this is a high percentage of convergence. Also, this result testifies about the integrity of more than half of the requirements of П19 regarding the positional alternation of «у/в».

The position "after the vowel before the consonant" shows compliance with the requirements of П19 in 78 percent. The position of coincidence of vowels also demonstrates high convergence with the current norms (75 percent).

The lowest number of matches (25 percent) was found for the position "after the punctuation mark before the consonant", which indicates the existence of the author's intonation of the phrase, which is wider than the narrow position of a particular sound.

The compensatory possibilities of Ukrainian phonetics for achieving melodiousness are proved: non-syllabic pronunciation [of «в»] and partial reduction [of «у»].

The influence on the alternation of the «у/в» location in the immediate vicinity of the letters «у, ю, о, а», which denote the corresponding sounds, has been noticed.

Prospects for the study of such a speech phenomenon as melodiousness involve the accumulation of chronologically and stylistically heterogeneous empirical material, which will identify the most common models for its understanding and the feasibility or inexpediency of rationing.

Key words: Ukrainian language, positional alternation, melodiousness, pronunciation of vowels and consonants, reduction of vowels.

Постановка проблеми. Як відомо, визначати критерії красивого досить складно з огляду на неминучий суб'єктивізм оцінювання, тому формалізувати милозвучність мови, що також належить до вищезгаданої категорії, досить непросто.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над дослідженням зазначеного питання сьогодні активно працює З. Куньч [1, 2, 3], Г. Наконечна, І. Ментинська [6], раніше його розглядав О. Синявський [7], згодом – А. Матвієнко [5]. Об'єктом дослідження є праця О. Вишневської «Походження тваринного світу» (далі – ПТС), видана 1985 р. в Мюнхені. Ми вже аналізували у цьому контексті працю І. Горбачевського [6], що також вийшла в діаспорі, але зазначена праця побачила світ на початку ХХ ст., коли милозвучність як мовленнєве явище не мала чітких нормативних обрисів. Натомість книжка

О. Вишневської побачила світ наприкінці ХХ ст., коли українські Правописи вже оперували досить чіткими правилами щодо чергування у/в. Однак діаспорні видання цікаві, зокрема, тим, що вони формально не зобов'язані виконувати всі настанови державних українських Правописів, до того ж ми навіть не можемо знайти на форзаці книжки прізвища мовного чи літературного редактора. Отже, надалі ми вважатимемо такі вживання авторськими. Предметом аналізу є позиційне чергування прийменників та префіксів у/в у зазначеній роботі. Для опрацювання методом суцільної вибірки із перших 55 сторінок праці взято 637 випадків уживань. Відразу зазначимо, що в деяких випадках збіглося по кілька норм, які визначає чинний «Український правопис» 2019 року видання (далі – П19), тому у нашому аналізі можлива незначна статистична

похибка. Якщо в попередніх дослідженнях чергування *у/в* [2] об'єктом опису виступали наукові та навчальні тексти, видані в Україні, тобто прив'язані до чинних у певні періоди Правописів, то діаспорне видання гіпотетично мало б менше зважати на формальні нормативні критерії зазначеного чергування й ґрунтуватися на славнозвісному й невловимому мовному чутті. Також наукові тексти цікаві з погляду милозвучності ще й тому, що, на відміну від художніх, де милозвучність має існувати апіорі як складник саме художності, у перших важить саме точність як у викладі матеріалу, так і в мовному оформленні.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є виявити ступінь формалізації чергування *у/в* у зазначеній праці. Поставлена мета передбачає виконання таких завдань: визначити збіги та розбіжності чергування *у/в* у ПТС відповідно до норм чинного П19; здійснити якісну й кількісну характеристику чергувань; виявити мотивацію вживання *у/в* у випадках, що не відповідають вимогам П19.

Виклад основного матеріалу. *Позиція між приголосними.* Зафіксовано 155 уживань, з яких 71, тобто майже 46 відсотків, відповідає сучасним нормам, тому ми маємо понад половину (54 відсотки) відхилень від вимог П19. Нижче розглянемо виявлені позиції детальніше.

Між дзвінками: 1 раз в 12 років. Щодо наведеного випадку слід зазначити, що тут маємо розбіжність одразу із двома вимогами П19 [10, с. 17]. Однак фраза звучить плавно, а наявність прийменника *у* додала б вислову важкості через зайвий склад (про явище фонетичної економії зазначає З. Кунь у [1, с. 151–152]). Звісно, якщо залучити невластиве для української ортоєпії явище редукції голосних [8, с. 390] або використати відповідне інтонування фрази, то милозвучність буде збережена. У цьому й полягає феномен милозвучності, однак ми намагаємося знайти матеріально виражені закономірності, що спонукають автора чи редактора вживати певні прийменники/префікси.

Після дзвінкого перед глухим: серед всіх червів; вздовж всього тіла. Очевидно, нагромадження літер *у* та *о* й звука [у] в літері *ю* спричинило до вибору саме префікса *в*, що візуально нейтралізує ситуацію. Натомість ортоєпічну ситуацію рятує нескладова вимова звука [в] перед приголосними. Видається, що дзвінкість попереднього приголосного та глухість наступного тут не мають великого значення.

Між сонорними: виданий в Європі; побудований в Німеччині; кров вводить; Лапласом в його книжці. Якщо зважити на високу наявність голосу

в сонорних приголосних та на їхнє складотворче минуле в нашій мові, то не дивно, що між ними авторка використала префікс *в*- та прийменник *в*. Також спостерігаємо в близькому фонетичному оточенні нагромадження літер *о* та *у*.

Після сонорного перед дзвінком (6 уживань): в повітрі й в землі; титан в 2 рази більший; етапом в дальшому ускладненні тощо. У першій фразі вважаємо прийменник *в* цілком недоречним і з графічного (дві літери *в* у препозиції), і з фонетичного (складність артикуляції двох суміжних сонорних звуків [й] та [в]) погляду. В інших фразах цієї підгрупи вживання *в* зумовлене як оточенням дзвінких приголосних, так і нагромадженням літер *о* та *у*, а також *а* в близьких позиціях до прийменника *в*.

Після сонорного перед глухим (29 уживань): тварин вперемішку; шведський вчений; пізнішим вченим; голландський вчений та ін. Численність уживань у цій підгрупі схиляє до висновку, що авторка відчуває сонорність як вокалізм, тож цю підгрупу можна умовно віднести до ширшої групи – після голосного перед приголосним. Крім того, О. Вишневецька не використовує лексеми *учений*, тож наші міркування є лише діахронною проекцією, проте вони допомагають виявити тенденції нормалізування такого тонкого мовленнєвого явища, як милозвучність.

Між глухими (31 позиція): тодішніх вчених; живуть в прісній воді; заглиблюючись в стінки кишок тощо. Значна кількість уживань прийменника/префікса *в* між глухими дещо підважує, якщо не зводить нанівець, категоричну вимогу П19 щодо вживання *у* між приголосними [10, с. 17]. Звісно, основною причиною, що нівелює графічний збіг приголосних, є нескладова вимова та фразові паузи, однак варто придивитися до близького фонетичного оточення прийменника/префікса *в*, аби виявити можливі чинники, що вплинули (найімовірніше, підсвідомо) на вибір авторки. Тут, як і в попередніх підгрупах, бачимо зважання на літери, що позначають голосні звуки [у], [о] та [а]. Наприклад, у фразі *вкривають всю верхню оболонку* за правилом мав би бути префікс *у*-, однак три літери *ю* в найближчому фонетичному оточенні зумовили вибір префікса *в*-, що згладжує напружену задньоязикову вимову зазначених голосних. Подібну ситуацію й відповідну мотивацію спостерігаємо практично в усіх виявлених уживаннях у цій групі.

Після глухого перед дзвінком (8 уживань): чергуватись в залежності; як в давні періоди; піднімаючись вгору; переходить в довгу кишку. Спостерігаємо подібне фонетичне оточення,

що й у попередніх випадках. Зазначимо, що мовленнєві паузи таки відіграють значну роль у доборі префіксів/прийменників: у першій і третій фразах, до прикладу, вимовити нормативне у без паузи досить складно, натомість нескладова вимова **в** сприяє плавності вимови.

Після глухого перед сонорним (6 уживань): *попадають в несприятливі умови; переходить в розріджену матерію; живих істот в наші часи; осідають в м'язах* та ін. Цю групу вживань, зважаючи на високий ступінь голосу в сонорних приголосних, можемо умовно віднести до групи «після приголосного перед голосним». Ширший контекст також засвідчує наявність літер **о, у, ю, а** в оточенні.

Позиція збігу голосних. Зафіксовано 36 випадків, з яких 27, тобто 75 відсотків, відповідають сучасним нормам. Серед тих уживань, що відхиляються від чинних норм, маємо розташування, які опишемо нижче.

Між голосними: відбувається у одного хазяїна; розмноження у аскариди; віспа у овець; проживав у Афганістані. Крім другої фрази, де наявні всі фактори для вживання прийменника **в**, скрізь бачимо близькість літери **в**, що могла спонукати авторку до уникання своєрідного збігу (наприклад, *віспа в овець* чи *проживав в Афганістані*).

Перед голосним: як у асцети; з'єднав у один (2); у один клас; 5 мільйонів у одному кубічному міліметрі. Впадає в око сусідство голосних заднього ряду, однак ми схильні вважати, що причиною формальних збігів голосних тут є мовленнєві паузи та часткова редукція голосних.

Позиція після розділового знака налічує 56 уживань, з яких 14, тобто 25 відсотків, є нормативними із сучасного погляду. Відповідно до попереднього розділового знака матимемо наведені нижче позиційні підтипи.

Після тире (8 уживань): *а третя пара – в задній частині тіла; друга пара – в носі; тіло червів – в загальному; далі – в середню* та ін. У цій підгрупі лише одна фраза цілковито випадає із певної системи, яку ми встигли зауважити упродовж спостережень за відхиленнями від норми (наявність літер **у, ю, о, а** в близькому фонетичному оточенні): *всередині – в спинній частині*. Інші фрази містять зазначені літери, тож уживання прийменника/префікса **в** відповідає гіпотетичній системі авторки ПТС. Також за умови ігнорування наявності розділового знака частина вживань переходить до групи «після голосного перед приголосним».

Після коми (26 уживань): *жовто-рожеве тіло, всю середню частину якого; окремі камери,*

в яких багато; судини, в яку кров та ін. Є багато уживань, що засвідчують ігнорування вимоги П19 після паузи, що на письмі позначена комою, крапкою з комою, двокрапкою, тире, дужкою, крапкою, перед буквою, що передає приголосний: *До мене зайшла товаришка; учителька із сусіднього села; Стоїть на видноколі мати – у неї вчись* (Б. Олійник); *Це було... у Києві* [10, с. 17]. Наведені приклади засвідчують умовність паузи, яку спричинюють розділові знаки. Натомість, як ми зазначали вище, здебільшого маємо ситуацію «після голосного перед приголосним». Є кілька випадків (*відсуваються назад, в яких дозрівають; водах, в морях і океанах; галактик, в безконечних небесних просторах; під мікроскопом, в краплині такої води; своїх творах, в жодному трактаті*), де перед розділовим знаком стоїть приголосний, проте авторка вживає прийменник **в** перед наступним приголосним. Наведені приклади цікаві тим, що наступний (а то й попередній) приголосний є дзвінким або сонорним.

Після двокрапки: після сформування планети: в результаті поступового її розігрівання. Тут маємо, крім умовного ігнорування паузи, спричиненої двокрапкою, наявність у фразі значної кількості літер **у, о, а** в близькому фонетичному оточенні. Це зумовило вибір прийменника **в**.

Позиція після голосного перед приголосним має 296 уживань, з яких 236, тобто практично 78 відсотків, є нормативними. Опишемо детальніше ненормативні випадки.

Перед дзвінким приголосним (9 уживань): *кров, яка у дощовика; що у дощовиків розвинені; так само у багатьох; розрізавши уздовж; більше удосконаленими* та ін. У наведених прикладах у вжито (за винятком двох позицій) перед звуком [д], що також наводить на думку про певну авторську системність.

Перед сонорним приголосним (10 уживань): *представлені у них зябрами; тіло у них не поділене; представлена у них; складається у них* тощо.

Перед глухим приголосним (14 уживань): *паразитус у тонких кишках; розміщені у товщі ноги; регенерація у цих тварин* тощо.

Більшість наведених вище відхилень від норми в позиції «після голосного перед приголосним» пояснити важко. Ідентичні фрази цього типу вжито відповідно до правил чинного Правопису й орфоепічно зрозумілої вимови, що засвідчено 78 відсотками збігів із чинною нормою. До речі, такий високий відсоток збігів із правилом чинного Правопису в діаспорному виданні засвідчує його слухність (життєвість). Що стосується причини відхилень, то можна

лише припустити авторське інтонування фрази чи банальний недогляд. До речі, кількість зафіксованих порушень зменшиться, якщо зауважити, що вони часто повторюються (напр., конструкцію *у них* вжито 8 разів).

Перед збігом приголосних (7 уживань): *лише у примітивних форм; відкладаючи у слиз; система у круглих червів* тощо. Натомість пояснити вживання *у* перед збігом приголосних, хоч Правопис вимагає прийменника *у* лише перед збігами приголосних **льв, св, зв, тв, сф** [10, с. 17], цілком легко: авторка вживає голосний, аби уникнути будь-якого збігу приголосних. Такий підхід цілком логічний, хоч і не відповідає нормам П19.

Позиція перед в, ф, св, зв, льв, хв, сф містить 50 уживань, з яких 24, тобто 48 відсотків, є нормативними. Розглянемо ненормативні із сучасного погляду вживання.

Після звука [y]: *107.000 км на годину в світовому просторі; на початку, в світовому хаосі; університету в своїй праці*. Гіпотетично ця підгрупа мала б бути кількісно найбільшою, адже проста логіка, що не спирається на вимоги П19, підказує, що дві літери *у* (також два звуки [y]) поряд – це не милозвучно. Однак таких уживань є лише 3 із 52-х. Натомість у другій підгрупі буква/звук *у* міститься в пре- чи постпозиції до зазначеної евфонемі. Тоді вже маємо справу із фразовою милозвучністю.

Коли в близькому фонетичному оточенні є кілька звуків [y] (6 уживань): *печінку, де в свою чергу; утворювати в своїх органах; виявляється в творчому думанні* та ін. Крім кількох звуків [y], маємо тут і звуки [o], які також, за нашими спостереженнями, впливають на вибір прийменника/префікса *у/в*, однак ми виокремлюємо цю підгрупу (це стосується й наведених нижче пунктів) для точнішої класифікації.

Коли в близькому фонетичному оточенні є звуки [y] та [o] (7 уживань): *мала в своєму складі; Альберуні в своїх творах; розвитком в тваринному світі; в зв'язку* тощо.

Коли в близькому фонетичному оточенні є звук [o] (8 уживань): *Крашенінніков в своїй праці; має в своїй протоплазмі; найсильнішого в світі; пише в своїй праці* та ін.

Коли в близькому фонетичному оточенні є звук [a]: *титан в два рази більший; робить в дванадцять місяців; мала в свій час*.

Як ми вже зазначали, наведена класифікація не є фонетично «стерильною», вона спрямована на виявлення тенденцій уживання *у/в*, а не на встановлення чіткого закону. Безперечно, як ми вже не раз підкресливали, усі технічні відхилення

й недогляди українська мова компенсує коштом нескладової вимови [в] й часткової редукації [у], а також відповідним інтонуванням фрази.

Позиція початку речення охоплює 73 вживання, з яких 27, тобто 37 відсотків, є нормативними. Помилкові вживання ми поділимо на підгрупи.

Коли попереднє речення закінчується на голосний (34 вживання): *... в землі. Вся ця величезна...; ...сочки. Все своє життя...* тощо. Зазначений тип відхилень досить численний, і це дає підстави вважати, що авторка, як і в позиції «після розділового знака перед приголосним», не надає ваги паузі, яку спричиняє крапка в потоці мовлення, тож наведену вище підгрупу умовно можна помістити у рубрику «після голосного перед приголосним». Також можемо зауважити велику кількість голосних заднього ряду, як і в попередніх позиціях, що вже творить тенденцію. Також деякі фрагменти, якщо до них застосувати вимоги чинного П19, таки позбудуться милозвучності, напр.: *...океану. В ту давню епоху...* Прийменник *у*, який мав би тут бути за правилом, суттєво ускладнив би вимову фрази.

Коли попереднє речення закінчується на приголосний (11 уживань): *...клітин. Вченим вдалося...; ...Сонцем. Вся молочна путь...* та ін. У 7 випадках попереднє речення закінчується на сонорний приголосний, що певною мірою вирівнює фонетичний малюнок, а в 4 інших випадках у близькому фонетичному оточенні фігурують літери **у, ю, о, а** на позначення відповідних звуків, що могло вплинути на підсвідомий вибір прийменника/префікса. До речі, наявність чи відсутність абзаців ніяк не впливає на авторський вибір прийменника/префікса *у/в*.

Висновки. Із 637 випадків уживань *у/в* 411, тобто майже 65 відсотків, збігаються з нормами П19. Для діаспорного видання, що не обтяжене редакторсько-коректорськими імперативами (принаймні про наявність редактора в книжці не зазначено), це високий відсоток збіжності. Також такий результат засвідчує органічність понад половини вимог П19 стосовно позиційного чергування *у/в*. Позиція «після голосного перед приголосним» засвідчує узгодженість із вимогами П19 у 78 відсотках. Також високу збіжність із теперішніми нормами (75 відсотків) демонструє позиція збігу голосних. Найменше збігів (25 відсотків) виявлено щодо позиції «після розділового знака перед приголосним», що свідчить про існування авторського інтонування фрази, яке є ширшим від вузької позиції певного звука. Засвідчено такі компенсаторні можливості української фонетики для досягнення милозвучності, як нескла-

дотворча вимова [в] та часткова редукція [у]. Зауважено вплив на чергування *у/в* розташування в близькому оточенні літер *у, ю, о, а*, що позначають відповідні звуки. Перспективи вивчення такого мовленнєвого явища, як милозвучність,

передбачають нагромадження хронологічно й стилістично різноманітного емпіричного матеріалу, що дасть змогу виявити найбільш поширені моделі для його розуміння й доцільності чи недоцільності нормування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Куньч З.Й. Еволюція правил позиційного чергування голосних і приолосних від «норм» О. Синявського донині. *Український смисл* : науковий збірник / за ред. проф. І.С. Попової. Дніпро : Ліра, 2019. С. 48–56.
2. Куньч З.Й. Питання дотримання норм позиційного чергування *у/в* у навчальній літературі 60-х років ХХ ст. *Лінгвістичні студії. Linguistic Studies* : зб. наук. праць. Вінниця : ДонНУ ім. Василя Стуса, 2020. Вип. 40 : у 2-х т. Т. 1. С. 7–18.
3. Куньч З.Й. Тенденції в нормуванні правил позиційного чергування *у/в* на початку ХХ століття. *Вісник Львівського університету. Серія «Філологічна»*. 2020. Вип. 72. С. 76–86. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vpl.2020.72.10856>
4. Курило О. Увага до сучасної української літературної мови. Київ : Вид-во Соломії Павличко ; «Основи», 2004. 303 с.
5. Матвієнко А.М. Префіксальні *у–в*. *Українська мова в школі*. 1965. № 1. С. 71–73.
6. Наконечна Г., Ментинська І. Категорія милозвучності як культуромовний конструкт. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 27. Том 4, 2020. С. 20–25.
7. Синявський О. Норми української літературної мови. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. 368 с. (Репринт з видання 1931 р.).
8. Шерех Ю. Нарис сучасної української літературної мови. Мюнхен : Вид-во «Молоде життя», 1951. 402 с. (Наукове товариство ім. Т. Шевченка. Бібліотека українознавства. Ч. 3).
9. Український правопис. Київ : Вид-во Академії наук Української РСР, 1960. 2-ге вид. випр. й доп. 189 с.
10. Український правопис. Національна академія наук України ; Інститут мовознавства ім. О. Потебні ; Інститут української мови. Київ : Наукова думка, 2019. 391 с.
11. Вишневська М. Олександра. Походження тваринного світу. Мюнхен : Український Технічно-Господарський Інститут, 1985. 224 с.

УДК 811.161.2'373'374:821.161.1–84

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.18.12>

УКРАЇНІЗМИ У «ПОСЛОВИЦАХ И ПОГОВОРКАХ РУССКОГО НАРОДА» В. ДАЛЯ

URAINIANISMS IN V. DAHL'S «THE PROVERBS AND SAYINGS OF THE RUSSIAN PEOPLE»

Намачинська Г.Я.,

orcid.org/0000-0002-2984-8422

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри мовної та міжкультурної комунікації

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Володимир Іванович Даль був надзвичайно освіченою людиною – знав дванадцять мов, був член-кореспондентом Петербурзької Академії наук і одним із творців Російського географічного товариства. А його знаменитий тлумачний словник досі вважається одним з найбільших словників російської мови.

«Пословицы и поговорки русского народа» – чудова книга видатного російського письменника і вченого. Протягом десятиліть автор збирав народні прислів'я та приказки, записував їх, класифікував за тематикою й об'єднав в одну книгу. Тут тисячі прислів'їв про погоду, жінок, релігії, людські якості, дітей, життя і смерть, любов та сім'ю...

«Пословицы и поговорки русского народа» – найбільше зібрання малих жанрів, де В. Даль дав об'єктивну оцінку світогляду народу з усіма його суперечностями. Старі народні прислів'я живуть у творах письменників, у повсякденній мові людей як мудрість народу, як золотий фонд його творчості. В. Даль був різносторонньою особистістю. Він був не тільки автором тлумачного словника, а й залишив свій слід в науці, бо був дослідником не тільки етнографії, лексикології, фольклору, а й медицини, ботаніки та зоології.